

ขอสรุปและขอเสนอแนะ

บัวเป็นพืชน้ำพันธุ์ไม้ดอกที่รู้จักกันดี เราอาจแบ่งประเภทของบัวได้ตามลักษณะความแตกต่างของใบ ดอก และก้าน ได้เป็นบัวหลวงและบัวสาย

บัวหลวง (Lotus) ซึ่งบางที่เรียกว่าบัวก้าน เป็นบัวที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามแถบทวีปเอเชีย ดอกและใบบัวหลวงมีขนาดใหญ่กว่าบัวสาย เมื่อเปรียบเทียบกัน ดอกบัวหลวงมีสีชมพู (พุ่ม) และสีขาว (บุณฑริก) เมื่อดอกแก่เต็มที่แล้ว กลีบดอกจะร่วงหล่นไปเหลือแต่ฝักบัวสีเขียว เนื้อเยื่อภายในเมล็ดมีรสหวาน ๆ รับประทานได้ ส่วนก้านบัวหลวงนั้นแข็งและฉีกกินขรุขระเป็นท่อนเล็ก ๆ รากบัวมีลักษณะเป็นท่อนยาว ๆ ฝังลึกใต้ดินและใช้รับประทานได้ควย บัวประเภทนี้ส่วนมากแพร่พันธุ์ด้วยเหง้า แต่เมล็ดที่แก่จัดมาก ๆ ก็ใช้เพาะพันธุ์ได้เช่นกัน

บัวสาย (Water Lily) เป็นบัวที่ขึ้นอยู่แทบทุกส่วนของโลก ดอกมีหลากสี เช่น สีขาว สีชมพู สีแดง สีม่วงคราม (ซาบ) และสีเหลืองเป็นต้น ดอกบัวสายบานสดใสอยู่ได้เพียง 3-4 วัน ดอกก็จะจมหายลงไปใต้น้ำ แล้วเน่าไปในที่สุด บัวสายเกือบทุกชนิดไม่มีกระเปาะฝัก ที่มีก็เป็นกระเปาะเล็ก ซึ่งบรรจุเมล็ดบัวเล็ก ๆ เนื้อเยื่อภายในเมล็ดไม่นิยมรับประทานกัน ส่วนที่รับประทานแทนฝักได้ คือก้านบัวที่ลอกเปลือกก้านออกแล้ว รากบัวสายมีลักษณะเป็นกระจุกเส้นเล็ก ๆ และบัวสายเกือบทุกชนิดแพร่พันธุ์ด้วยเหง้า

ทั้งบัวหลวงและบัวสายมีอยู่มากมายในเอเชีย โดยเฉพาะอินเดีย ดังนั้นบัวจึงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวอินเดีย ตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์

จุดเวทแสดงว่าชาวอินเดียคุ้นกับดอกบัวมานานแล้ว ชาวอินเดียถือว่าบัวเป็นดอกไม้ที่สวยงามที่สุดในบรรดาดอกไม้ทั้งหลาย และต่างก็มีความชื่นชมในดอกบัวเป็นพิเศษ ความงามของดอกบัวนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่บันดาลให้ชาวอินเดีย โดยเฉพาะกาลิลาส ได้อาศัยหอความงามความรู้สึกนึกคิดในเรื่องของความชื่นชม และความงามของดอกบัวออกมาในรูปของวรรณคดี ดอกบัวจึงได้เข้ามาบทบาทว่าเป็นดอกไม้ในวรรณคดี และศิลปกรรมของอินเดีย ในความหมายของสัญลักษณ์แห่งความสวยงาม ความดีงาม และความบริสุทธิ์

ดอกบัวมีกล่าวในวรรณคดีสันสกฤต เริ่มแรกก็คือคัมภีร์ฤคเวท อันเป็นวรรณคดีที่เป็นแนวทางให้วีรบุรุษหลัง เกิดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับบัว สืบเนื่องกันมาดังที่ได้มีอยู่ในวรรณคดีสมัยต่อมา ข้อบัวที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท คือ ปุณฺทรัก และปุษฺกร ส่วนชื่ออื่น ๆ เช่น ปทุม อุตฺพล กุมฺท เป็นต้น มีปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตสมัยต่อมา

สมัยพราหมณะ เรื่องราวของบัวส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า เช่น พระพรหม ซึ่งเรียกว่า "พระประชาบดี" ทรงเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ในต้นกำเนิดของจักรวาล ซึ่งเริ่มด้วยการมีบัวชูเด่นขึ้นมาจากน้ำ แล้วมีขามีนานก็ปรากฏร่างของพระประชาบดีบนใบบัวนั้น ค่ายทรงปรารถนาที่จะสร้างโลกสืบไป

สมัยมหากาพย์ พระผู้สร้างโลกมีพระนามว่า "พรหมา" กล่าวว่าทรงมีกำเนิดจากดอกบัวที่ผุดจากพระนาภีของพระวิษณุ ขณะที่บรรทมหลับอยู่ ลักษณะการกำเนิดของพระพรหมนี้ จึงได้นายาพระนามว่า "อพูชช" หรือ "อพูชโยนิ" (ผู้เกิดแต่ดอกบัว) และพระวิษณุทรงมีพระฉายาว่า "ปทุมนาถ" (ผู้มีดอกบัวที่นาภี)

ในมหากาพย์ มีกล่าวถึงพระลักษมี พระเทวีแห่งโชคลาภและความงาม พระชายาของพระวิษณุว่า ทรงมีกำเนิดมาจากดอกบัวที่ผุดจากพระนลาฏของพระวิษณุ แต่ในคัมภีร์รามายณะกล่าวว่า พระลักษมีทรงมีกำเนิดมาจากดอกบัวที่ผุดขึ้นมาในคราวที่มีการกวนน้ำอมฤตบนสวรรค

ในระยะต่อมาบัวได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของศาสนา และเกี่ยวข้องกับ

สลัก หรือภาพเขียนเทพเจ้า หรือพระเทวีที่เป็นองค์เคารพของชาวอินเดีย จะสร้างองค์ให้ประดิษฐานบนฐานรูปคอกบัว และบางที่รูปเทพเจ้าหรือพระเทวีบางพระองค์จะมีคอกบัวชูอยู่ในพระหัตถ์ด้วย

กวีอินเดียบางท่าน เช่น กาลิทาส มักจะกล่าวถึงบัวด้วยการเน้นในเรื่องของความสวยงามและธรรมชาติของบัว และการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความงามของบัวออกมาในรูปของสัญลักษณ์ต่าง ๆ และโดยเฉพาะการอุปมาอุปไมยความงามของบัวกับความงามของหญิงสาว หรือความงามของสิ่งต่าง ๆ หรือไม่ก็ใช้ความงามของคอกบัวเป็นเครื่องแสดงคุณลักษณะอันดีงามของเทพเจ้าพระเทวี หรือบุคคลทั่วไป และคุณลักษณะพิเศษของคอกบัวนี้ ได้เปลี่ยนแปลงความหมายไปในลักษณะของคอกไม้ที่มีคุณค่า และมีเกียรติสูงในการที่จะนำไปใช้เป็นที่ตั้งเครื่องสักการะเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ

ด้วยเหตุที่ชาวอินเดียคุ้นกับคอกบัว และบัวมักจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเสมอ จึงเป็นส่วนที่ทำให้กวีได้นำเรื่องราวของบัวในชีวิตประจำวันของคนอินเดีย ไปสร้างเป็นส่วนประกอบของบทละครบางเรื่องอีกด้วย บทละครสันสกฤตหลายเรื่อง มีบัวเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวละครอยู่เนืองนิจ

บัวที่ปรากฏในวรรณคดีบาลีมักจะมีมุ่งไปในเรื่องราวของพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่เป็นคติโลกและคตินิคม ในทางคติโลก มีกล่าวบ้างในเรื่องการใช้บัวเป็นสัญลักษณ์ของความงาม และที่มีกล่าวอยู่เสมอ ๆ ก็คือ การพรรณนาธรรมชาติอันเป็นความงามของคอกบัวในรูปของสระโบกขรณีอันใหญ่ อันเคียรคาชไปด้วยคอกบัวนานาพรรณ ทั้งบัวปทุม บุษบก อุกุล โกมุท เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนก็มีความคุ้นเคยกับคอกไม้ประเภทนี้ และเกี่ยวกับความคุ้นเคยที่พุทธศาสนิกชนมีต่อบัวนี้ บางทีก็เป็นส่วนช่วยทำให้เกิดความนิยมในการที่จะใช้คำว่า "บัว" ไปเป็นส่วนหนึ่งของชื่อ ทั้งที่เป็นชื่อบุคคล สถานที่ และสิ่งต่าง ๆ

เกี่ยวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดอกบัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์มากพอสมควร นับแต่เรื่องราวตอนทรงถือปฏิสนธิ์พระครรภ์ของพระมารดา ตอนประสูติ คริสต์ และปรินิพพาน พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า พระพุทธองค์ทรงบริสุทธิ์ ตักขาดจากกิเลส และทรงดวงพญจากโลกีย์สุขทั้งปวงนั้น เปรียบได้กับความสะอาด ความผ่องใส ความหมจดจของดอกบัว ซึ่งแม่จะเกิดจากตมก็ตาม แต่เมื่อดอกโผล่พ้นเหนือน้ำแล้ว ดอกบัวนั้นหาได้มีร่องรอยความสกปรกของโคลนตมหรือแหล่งกำเนิดไม

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงถือว่า บัวเป็นดอกไม้ที่มีคุณค่าและมีเกียรติสูง ในการที่จะนำไปบูชาพระหรือสักการะสิ่งที่ตนเคารพ เพื่อความเป็นสิ่วสิติมงคลแก่ตนสืบไป

นอกจากนี้ ในชาคหลายเรื่องมีบัวเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่องด้วย

ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องบัวในวรรณคดีบาลี และสันสกฤต เฉพาะที่เป็นแนวความคิดของกวีฝ่ายสันสกฤต และแนวความคิดของอรรถกถาจารย์ฝ่ายบาลีเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้เรื่องราวเกี่ยวกับบัวที่ปรากฏในวรรณคดีบาลี และสันสกฤต ได้สมบูรณ์ขึ้น จึงควรจะได้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไปเกี่ยวกับเรื่องศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยบัวในลักษณะต่าง ๆ ที่มีปรากฏในศิลปกรรมตามแบบของฮินดู และแบบของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้เห็นถึงความแตกต่างกันในด้านความคิดเห็นของชาวอินเดีย และพุทธศาสนิกชนในอีกลักษณะหนึ่ง.